

KAIWAIAN TE BOKI A E I.

KAMBATI K URIAM 2
Page. 4.

		Page.	
	Aron te Boki aei	4.	
MAKORO I.	Riki te Botanaomata aei.	6-15.	
"	1. Te moan Riki	6.	
"	2. Te Kanoua n "	8.	
"	3. Te katenua n " ao te Katei Riki	9-14.	
"	4. Te kahu Tarawa n te maia.	15.	
"	II. Antia ma aroia n Taromauriaki.	16-51.	
"	" 1. Aroia Antia aika hakanato ma ohoia	16.	
"	" 2. Antia aika n kainaaba riki.	17.	
"	" 3. Aroia antia n taromauriaki.	18.	
"	" Taromauriaki n kareau te riabakau.	"	
"	" " " te Kikiteia	19.	
"	" " " Tebuariki.	19.	
"	" " " Auriaria	22.	
"	" " " Teburimai	23.	
"	" " " Teueia	24.	
"	" " " Kabunān	25.	
"	" " " Kei Tutu ahine.	26.	
"	" " " Teiti	28.	
"	" " " Te Kawarero.	29.	
"	" " " Riki ma Kei Karua	30.	

MAKORO II.	3.	Taromawian Te Rakahinanti	Page 43
"	"	" " Tekai.	" 44
"	"	" " Nuekibane.	" 46.
"	"	4 Taian Tabunea.	" 46-49
"	"	5 Sia Kantanina.	" 50-58
"	III.	Sia rabakau.	" 54-
"	"	K. I. Karas Bai, Kati Bai, Bainimakuri.	# 55.
"	"	" 1. Sia Bai ni Makuri	" 55-57.
"	"	" 2. Te Kati Bai ao Tani Kati Bai	" 57.
"	"	" 3. Te Karas Bai ao Tani Karas Bai	" 58-69. 58.
"	"	K II. Korokaieme.	" 69-70.
"	"	K. III. Te Uruwipi ma te Ribana ma te Tai	" 70-74.
"	"	K. IV. Te Akawa	" 75-78.
"	"	K. V. Te Rarana ma Te Kakaro.	" 78-81
"	"	K VI. Te Loran.	" 82-84
"	"	K VII. Te Kario.	" 85-88.
"	"	K. VIII. Te Katohi aoraki	" 89-92
"	"	K IX. Te Taromawian ^{Kai} (Emona ma te Makoro II. Page 16-44)	93-94
"	"	K X. Te Takakaro	Page. 95-96
"	"	~~K XI. Te Takakaro.~~	
MAKORO IV.		Sia Tautaka	" 97-99

I a bon tia ni kekevaki ni kareke taeka tābeua
ma roŋoroŋo tābeua aika roŋoroŋo ma ŋkoāŋkoa
mairoun tē unimane ae ten Taumoa ao mairo-
ua naba tābeman.

Tao a na bon aki bone ni manena i bu-
kim, ao ke tao a na iai ae riai ma am iai
no i buakona ke tao a na ahea. E bia bon
rehe buokano ma iai.

I a tia ni koreā ke ni arana kianoan
tē Boki aei ba aōŋkoa "Le Katei ni Kiribati".
Ma bon tiaki arani tē botanaomata aei ma ŋ-
koa "Kiribati" ma tao bon iai araiia ma I bon
aki ataia, ao tē unimane ae ten Taumoa e
aki ataia naba. E boni bati naba ae I a
tia m titirakinia ma bon tē tenana aia
taeka ba ahea arani Kiribati ŋkoa ae
a banin abamakoro aikai i nanona.

Ioi naba tābeua tē "Katei riki" i manon tē

Boki aei : tao e na reke i ai teutana ririkin
te moan tei rake mai Samoa he are te buaka
mai Beru ni maitin te roro.

I taku mai ba e koava riki ae tao ara ba-
katibu a roko mai Samoa.

Taromauriaia anti ma taian tabuna a
nako aika rin n te Boki aei bon ti naia
aika. Kona n reke i rou mairomia tabuman
as maitina mairoun te unimane ae Ten Sa-
umoa. Ma moan te boati ae ahea n ara
Boki aei. Hea naba taekan te Tautaeke.

E ai te au ni mate i kai te unimane ae Ten
Samoa, as moan te kai manou n ukou
kora axe roro rono. E mate i nanoni ka-
waina ae roro i n ta arori kristian.

Ke e tuai ni mate as e aki toki n
unurina am bai n tituaravi nako ina are
te bai ni kinaka, ba a toki ma ni mau
waina man te maraki, as bon ake a ae
mana ophia ni karokoa matena.

I ai naba taekan te Tautaeke ae bainaki i.
rouia ma e aki boroi. E. Libwere

6

Te Katei ni Kiribati

I Rikin te botanaomata aei.

Aia iano kain te botanaomata aei, ba a riki mai Samoa aia bakatibu: ao ba boni kain Samoa naia. Ao bati karaki ni kar riki aika moanaki taekoia mai Samoa.

Ao aikai karaki ni kateiriki aika temua a ika "Piki mai Samoa".

1. Le moan riki.

Iai te kai ae te "Ibi" ae te kai ae rietata ma n ababaki ae tei i Samoa. Ao kain te ka aei Obaiia ma aomata aika bati aika rik man raiwana. Sabem an mai buakoia aomata aikai a toka n te wa ae te man ni kai, ao a roko i Tarawa. Ma na ae atonaki Tarawa ba te aba ni kawai, ao te moa n aba i buakon abamakoro aikai.

E a riki rake ni maiti te aomata i Tarawa.

Te katei ni Kiribati

ao a mae nako kaina ri aon abamakoro
 nako. Temanina nakhon aba aika meani
 ao temanina nakhon abamakoro aika mai-
 aki. A ke a tui ni mae nako, ao tabem-
 an mai buakoria aika maeka i tabon Tar-
 awa nako iañ, a nonora te aba i meanin
 Kōa, ao a tuku ba te aba i meani; ma
 ñaia ae a aranna ba Aba-iañ, ba
 kioina ñhe e mena i meani. Te aba ari
 bon Abaiañ.

Tabem an mai buakoria a mamae ka n
 iteran Tarawa are te Inainano, ao a no-
 nora Maiana mai Bairiki n te tai ae rari
 mai taberan te ni ae rietata, ao aranna
 ba te aba "mai āna", (mai an Tarawa) ma
 ñaia ae e arana ki ba Maiana, ba e reke
 man aia taeka are "mai āna".

Bon aie te moan roko i aon abamakoro
 aikai, ao boni ñaia naba aika kabutai
 abamakoro aikai ni maekan.

9
Le Katei ni Kivibati

ana muka nikanne ba te tabo ae arana
n'kai Manriki, ba e aranaki mairoun
Riki.

E aki mauna mai aon Kikunan te
katei riki aei, ao e a bainahi Jaburi-
tonoun i aon Kikunan maiaki, ao Jaburi-
mai i aon Kikunan mean, ao Riki, i aon
Kikunan muka. E aomata i aon Kiku-
nan te riki aei. Ao te riki aei, e eweka
Beru ba e aki tikun te wa are te Baka-
rese i Kikunan, ma e nako Beru. ^{"Kabaiaki"}

3. Le katenua o riki.

Iai te kai i Savaii are i Samoa te
kai ae arana "Teremoatererei" ae te kai ae
rietata ma n ababaki; ao e maeka i an
te kai aei te aomata temanna ae arana
Ten Teuribaba, ao e maeka i aon te kai
i teberana Nei Litwabine ma ana man
aika noman ae te Take ma te Korouin-
tuñutu.

E aki rau nanow. Ten Luvribaba i'ouia man aikai i'ke a maeka i'ctana; ma nāia are e kabuoka oin te kai arei tenare'i.

So n te ai aei, a riki ni kibanako iai mān akekei; ao Nei Litnabine e a māne i'ia nako naba. A piba nako iai mān aikai ni karokoa e a tiku te Take i Bebe riki, ao te Koroanūtunūtu e tiku i Mōtuna.

So man aikai a kakan aomata, ao Nei Litnabine e kaburei taekua ba a na ka mateaki; ma nāia are a kamateaki iai.

Ao i'ke a' mate ao a kaoti i'kanne ka noan inow te Koroanūtunūtu; ba aomata aika arāia Koyra si bane.

Aran temanna boni Koura, ao temanna Itinikoura, ao temanna Mwenwe rikoura, ao temanna riki Takenikoura ao temanna Kouraiti. Are temanna si Kouratoka; ma manēia te Māta.

Le Katei ni Kiribati.

E nānako neie te Mata aei, nako te nei, ao e bo ma Kaabū ma Keana, ma Te Lau, ao e oti Le Inamotuna. bon aei te moan aomata ae ai bon te aomata ni ko-ua; ao eke mai maina kōna anti-ma-aomata.

E bo Le Inamotuna ma Kei Keaki, are mon te take, ao e kaoti Le Pakatubutake. E bo ma Kei Laribinikarawa ao e oti te moani Koura. Akai kariki i ~~Beberiki~~ ^{Beberiki} ao i Motuna. Ake karawa te take ^{te take}

E a borau te moani Koura aei mai ~~Beberiki~~ ^{Beberiki} ma Motuna ni waerake, ao moana a ba Butaritari. So moani, wana i Butaritari ba tewintake ao Lebukintake.

E a māna borau mai Butaritari, ao e moa Marakei. E a iei i Marakei ma Kei Kitanna are ainen te buka are Kei Akañ. So mai Marakei nako Beru, ao e ai maeka ikekei.

E a tia ni kakai aon abamakoro aikai i
 main te riki aei, ba kanoan riki ake
 noua ake mai main aei; ao tiaki ti riki
 akekei, ma aonkou, a boni maiti borau
 ke betinako mai Tamoa ke man aba riki;
 tabenu ake a tia ni kaon abamakoro aikai
 n te aomata.

Ao aikai ana kariki te moani Koura i aon B-
 eru ma bura are Nei Kitanna.

Natia te karimoa Le Inamotuna (2); e bo ma Nei
 Kamari, e oti Len Koura (2); e bo ma Nei Lema-
 kubea, e oti Len Labana; e bo ma Nei Bura-
 baraba, e oti Len Koura (3) ma tarima aika
 Leneaititi ma Len Naikora. Ao tati aikai a
 isa te buaka are kakanato are aia buaka
 Kaitu ma Uakeia are te buaka mai Beru.

E a reke nuwiskon te riki ae Koura (3)
 ae kair te buaka aei i Abemama.

Ao aio taikana; - E bo Len Koura (3) ma
 Nei Terakum, ao e oti Len Lakao, e bo ma

Le Katei ni Kiribati

Kei Kactata; e oti Kei Nēnē, e bo ma Ten Teani-
 naeao; e oti Kei Rarabu; e bo ma Ten Teba-
 ronua, e oti Ten Teruru; (Bon te aintoa tenaci
 ro e ira te buaka are ana buaka Ten Lab-
 wa are bo i Abemama are te buaka mai
 Marakei.) e bo ma Kei Lekiaeti, e oti Ten
 Lekabu(1); e bo ma Kanonina, e oti Ten
 Teruru(2); e bo ma Kei Tiniman, e oti
 Ten Liribo; e bo ma Kei Nēnē e oti Te
 Uabon (e ira te buaka nako Konviti are
 ana buaka Ten Binoka ma Te Kara-
 kawa) e bo ma Kei Leewa, e oti Ten Leka-
 bu(2), (ae maiu ipai ba tas ai onobwi
 tabun ana giriki ipai u te giriki aei
 ae 1932.) e bo ma Kei Lenikaroi; e oti
 Kei Lemae, e bo ma Ten Tebureaki; e
 oti Ten Letabo; e bo ma Kei Laonate, e
 oti Kei Raititi (8 ana giriki) ma Kei Leti-
 ria (onoua ana giriki) ma maneia ae Te Kas-
 ribana. (tenua ana giriki ipai. 1932) Ao a tuai

n toki ni kariki Len Letābo ma Kei Zaonab

Bon anne te riki tuana ae basim paui n
Tawaii are i Tamoa ni karokoa Beberiki mo
tuna ao ni mana roko ni buakon aba ai,
mai Butaritari ma Marakei, ao Bern n
inara roko i Abemama.

E a bon aki ataki i kai Beberiki n
Motuna ma tao bon abamakoro tabewa n
buakon abamakoro aika Karorain.

Te aba ne ataki ironia te botanaomata
aei bon te tabewa, bas, Matani ma Tamoa ma
kiroo ma Onaero ma Banaba; ao ai te be
are i etan Marakei.

(Matani - tao abaisa i Matani. Bukiroo, bon ab
makoro aika Matiare. Onaero, bon Nauru

Ti akannentian aia Ota kain te botanao
ata aei; ao e a ro are tinanikun aikai.

* Abaora. E maeka iai Len Letāka riki i
oki mai Tamoa. (E bon aki ataki i kai te aba
aei.) Inuan; ao Roro, ao Rabaraba-ni-kara

Le Katei ni Kiribati.

wa. Bon āba aika bon akea, ma a ato-
atōnaki n te taetas ni kawai, i bukin
te paroa are akea ae kona n roko iai.

E atoatōnaki n te katemu-ara, nikana
e a kanakoaki te ara ni kawai, ni ka-
nāi; — "E a nako te Ara aei, ae tu-
ko Nei... Ma, abana ba Innan,
So Rōro, ao Rabaraba-
ni-karawa!"

4. Taekam Tarawa n ti naia.

Le moa n riki Tarawa ao rimoi Samoa, ao i
mwina Kiribati nako.

Aran te riki mai Tarawa ba "Le bomatemaki"
ao Kareau te moa n riki, ao e karika Tarawa ma Karawa
ma a oim ao a tuai n e ure. E karika te ikawai
ma tabeman riki ba kain aon te aba. So raona naia ba
Labakea, ao P'hoankoa. Raon Likawai ba Naiahu, e a
riki Naiahu ba te tia euta rake karawa, ao Likawai te
tia tiri reke. Nke e a tia n eutaki karawa, ao e a ma-
wa ma aontans. Ma naia ae e arana te aba Kareau ba
Tarawa, ao e arana an-an ba Karawa, ao e arana

II Antia, as aroia n Taromauri.

A taromauria anti' ni kewe kain te botan-
aomata aei, aika anti' aika bon ahea. A saba-
tania antia n atibu ma kai ma ika, ma
baini karawa nako, as man aika kibakiba,
ma bai nako.

1. Anti' aika kakanato ma niko.

Bon iai anti' aika mankoanhoa aika anti'
aika kakanato ma n ataki i son abanaporo
nako aikai vrom te bolanaomata aei; as ai-
kai araia: —

- 1 Kareau. (te Rabakau)
- 2 Kareau. (te Kikiteia)
- 3 ^{Rahi.} Tabuariki.
- 4 Tabuariki.
- 5 Aunaria.
- 6 Taburimai.
- 7 Teueia.
- 8 Kabunai.
- 9 Kei Tutuabine.
- 10 " Teiti.

- 11 Te Kawarso.
- Piki.
- 12 Kei Karua.

Le Kotei ni Kiribati

So a boni maiti riki aiki bon antei te abamakoro tuana he te abamakoro tuana; ao teo bon iai anti aika mauna.

2. Anti aika ikainaba riki.

Terakunene.

Rākabunanti.

Lekāi.

Riannewekabane.

Anti aikai, bon aomata:ma i mwini mataia, ao a mana riki tamneia ba anti.

Iai naba anti tabeman aika aki ataki rimoa ironia roro ake rimoa, ma a teba ataki ikai graia ba notia anti tabeman naki ia ibona.

E notia ara aika bati te anti ae Le Rakunene, ao tiaki ti nasa ma bon iai naba anti tabeman aika teba notia anti tabeman.

So aikai ara tabua:—

Le Ibuakonikai, he te I-Buskonikai

Ze Imarevanikaina, ke Ze I-Marevanikaina.
Ze batiteri.

Ze denekaku.

Nei Parainimarawa.

" Parainimone.

Taoa boni maiti riki aika bainaki irouia.
Ibona n aba tabeua riki.

3. Aroia anti n Taromauwiaki.

Taromaurian Kareau te Rabakan. Ais te moan
Anti i maia anti ni bane. Bon te tis Keriki Bai
naia ma ni karikia aomatā. Anan te karaki are
taekinaki iai te makuri aei; - "Le Boma-te-Maki."

Tiaki oia ibonana ni bon aikai ma te bon ataiā
ba e taromauwiaki naba n aroia anti aika
taromauwiaki ni bon aikai.

Iai te kaiwa teuana ae arana^{te} Hen-Kare-
au", ao e tabuneaki moa n kana e nan tasuaki
burana. Anne teuana taromaurian Kareau.

Rabatan te Anti aei, bon te bareau, are te man
are uarereke are mane abana te karai ase bon an a

* Ke, te bomatemaki.

Le Katei ni Hiiibati.

karai.

Kareau te Hiiiteia. Le anti aei e a bon aki ataki ba iai aika tataromauria ma nkoa ke bon akea. E aranaki Kareau aei ba Kareau te tia Mamana te aba. A boni bati karaki i bukin Kareau aei aika karaki aika bubuaka.

Ara iario i bukin te anti aei ni boni aiki, tao bon te riaboro.

Rabatan te anti aei, bon te "Nawa".

Taromaurian Labuariki.

E a rami ni kakanato te anti aei i aon abamakoroaikai, ao e a kakamaku ba a taku aomata nkoa ba e hamaraia.

Rabatan te anti aei, bon te ba, ao buma Nei Leiti. Ma naia ae a taku aomata nkoa ba nkana e iti, ao e a rebue te ba, ba e un Labuariki. Nkana e iti ma e aki rebue te ba, ao aonkoa e aki noria ba e matu.

Antia, ao aroia n Taromawiri. 20

Ē antinaki i aon abamakoro aikai ni bane
irovia utu tabeua.

Ē a kakanato Tabuariki i aoni Maiana
ma ñhoa, ao aonhoa e a makaki, ba e a
mamata. Ibonan Tabuariki ae kakanato
i Maiana ñkekei, bon Le Karibauriri.

Ē a kateaki bouana ae te atihu ae boni
karanaki n rineaki, ae te atihu ae pasiroi
i buakonikai n tabo tabeua, ao n tabo
tabeua i bukini-kainā: n tabo tabeua e
a kaniaki, ao e kateaki i mainikun
te bata pe te maneaba.

Ē ōaki te boua aei, ao e a maña ata-
maki nanon ona ae te bonobono te atihu.
Ē a maña kateaki bwereina: ao e a
katabuaki.

Ōkana e nan taromawiriaki; e a tuatua
te iboua ba a na katauravi aoni atā ni
karekea panan Tabuariki te kakuribā.

Ē a koutaki te auri ae bati ba kaman te

* Bāi aiba haberinaki ni katabācaki.

Le kati ni Kivibati.

anti aei, (te amwi ni moimoto,) ao te bābāi
 ae kakuribācaki, ao tekama te ene, ae te
 kakuriba naba: te kabubu ma iriana,
 te tuae ma iriana.

A botaki baikai ao a utaki nakon
 te bānōta ni katukaki ni bane i oin te
 boua, ki bōn aikai a rōnaki o te baka
 ae bati ba kanan naba Tabuariki.

I mwini baikai, ao e a roko te ibōna
 ma ana abei ae kanoana te bā, ma
 te moko.

E a rosokoa Tabuariki n te bā aei
 ni kararai tabuea tabuea ma ni
 kairoa ana moko, ma ni wewetea
 aran Tabuariki.

A tabe aomata ni māku ma o
 aki kakarōna, ba a na kawa ni
 matē nīkana e roko Tabuariki.

Rokow Tabuariki bow te kanimo-
 moi, ke n tabe tai e na rebwe te

Antia, ao aroria n Taromauri.

ba ma ni ititi karawa ma ni baka
te karau.

Moan te kakanato Tabuariki n ririki akekei
ma ni mamakapi uouia kain Maiana, ma e
a he'he'isikapi naba mamakana n'ke e toka
nikai Lem Bieirake aee ana togo te Atua i
aon Le Karibauriri are ana ibora. Bon te
konoro no ae kakanato: te ririki 1876.

Taromaurian Auriaria.

Aio te anti naba temanna ae kakanato ni
ni kakamaku: bon raon Tabuariki n atoate
naki araria n te taeka n un ma ni pasere
anti, ae te taeka ae kanai, "Ehia boia
Tabuariki ma Auriaria me a mate!" So
n taeka riki tabena.

E kakateaki bou ana ae te atibu i an te
kai ae te uri ke te itai, ke e bon arana ke
te uri ba Auriaria n tabo tabena he te ita
n tabo tabena. E a buta aon abamakoro
aikai n ata Auriaria ma n antunaki irovia

Le Katei ni Kiribati.

Boni naia te anti are raira Banaba ni kabobarakia n te tai are e un iai te anti aei. Ma naia ae ea baraki iai Banaba. (Bon te karaki ni kawai tuana)

Bon antin te buaka ma te un Auriaria, ao te anti ni kamaraia naba.

E rorokoaki n te tabunea naba ironi te ibona n te bunna ae te nimaerere ae kabiraki n te ba. E kamimoi ironia ibona tabema n, ao e roroko n te mi ironia tabeman.

Rabatana te ika ae te rereba; e aki kora ni kanaki ironia akana taua bukina.

Taromaurian Laburimai.

E bon aki atakiravi taromaurian te anti aei nikai. A taku tabeman ba antin te akawa, ma te makuri. E kamaraia n abamakoro tabewa, ao te anti ni wawi n tabo tabewa.

Akea ibonana nikai: ma e te antinaki ironia tan tabunea. Te anti ni katoki aoraki ironia tabeman.

Taromaurian Leweia.

Bon aei naba te anti ni kamaraia ~~naba~~, ae moan
 te kakanato. E a bon ataki paai n abamakoro na
 ke aikai. Te anti n un, ao te anti ni karereani
 naba n aron Tabuariki ma Suriaia. Iai te mae
 tuana ae te mae ni kamaraia ae arana "Maen
 Leweia": te mae aei e karavaki mau te iian
 atu ao te binoka, a kanooki n ikotaki, a e a
 sekē iai te nimiaerere.

Bon iai tabuneara ae kakaniānakiaki
 iai, ^{te mae} iroun te aomata ae rabakau aron te
 mae aei. Tikana e a tia n tabunaki
 ao e a pani n tabu iai te mae aei ma
 te aomata ore maenna.

Aomata akawa pani main, a aki iai
 ni kamataunina tenare maena te mae
 aei, ke ni kauntaeka ma nāia, ba a
 kawa n pāka.

Bon iai naba bonaw Leweia n abana
 koro tabua. E a kakanato Leweia i

Abemama ma Nonouti, ao tas n aba riki
tabeua.

Taromaurian Kabuman.

Le anti ae Kabuman ke Kabuman, bon
i anti ni kabuta. Kaba tabeua, bon te
anti n akawa; n aba tabeua te anti n un.

E taromauriaki i rarikin te wa n akawa
nkava e katauraaki te wa i bukin te aka-
wa. E kabu^{bu}aki te ai ni kabweaaki te
wa, aō e anaki te tabeua.

Te anti ni kaun ironia tabeman; e an-
aki te koro, ase boaki manawan te aoma-
ta are kaunaki iai, ase taboaki araw
te anti ae, ase tabuneaki iai te tia
un, n araw^{naboy} te anti ae, i rarikin te boua
ae bouan te anti ae, ke i aow te atini-
kana.

Bon anne te aro ae ataki iai ba e taroma-
uriaki iai te anti ae. E a boni kakeoko
so ianwan te anti ae ironia tabeman n aba-

makoro tabua. Te anti' aei, bon te anti' ae karako.

Taromaurian Nei Tutuabine.

E a taromauriaki te anti' aei i aon abamakoro
aikai ni bane ma n ataki rasi igoun te bo-
tanaomata aei ni bane.

Te anti' ae moan te kakanato n ana makuri ae
atonaki irouaibona ma ake a taua bukina ba
bon te tia kamaiu ni koaua ae ataki rasi i ma-
rawa inkana e a baraki te wa ni borau. A taku
ba e boni kona ni kaonota teuare taua bukina
ke meere taua bukina ni kamaiua.

Rabatan te anti' aei i tari bon taiani bai-
ku; ma naia ae a bona n roko baike
aika bati ni kaonota are a ma kamaiua
n tabekia mai ana ni karokoa n te baare
bon abana. E tabekia temanna ae bon
ababaki ao nikiriaia, ake baike ake a
moa ni bati, a tatanaiu mai ana ma n
tukia bakoa mairoun areutia.

E kakanato taekau ana kamaiu Nei

Lutuabine teuana nibe e kam aua te aine
 temanna ae kain te boran teuana mai ~~Tai~~
 rawa nako Maiana ba te bou nimaie.

Nibe e a baka te baurua i nukan te nei
 ao akea ba a oño tanin ana bu Bakoa; ao
 akea temanna n te wa ae ata kantaran te
 bu aiei, ma naia are e nki iai te "Baro"
 ao a piri iai, ao a icakina an tari ni
 karohoa a poho n te aba ae boni katotonan
 Maiana ma tiaki Maiana ba boni Maiana-
 nabankai, ae aban Bakoa. (Teuana anre,
 ao a maitiriki n aba tabeva te roñoro-
 ño ae bon arona naba.)

Bon iai naba bouana te atibu n
 aroia naba anti tabemas. E kakawain
 naba n te katohi aoraki ironia ana i-
 bona nako.

Bon te anti naba ni buaka Nei Lu-
 tuabine. Iai te kaiwa ae arana Matakohu
 ae atōnapi ba ana kaiwa te anti aei

* Nukan āba aika uoua i marawa.

ae boni kaskoro ma Matakobu tabena.

Ana makuri teuana te anti aei ae atonaki naba, ba aonkoo e aki totopi o na taeka, ma n na rohorono nakoia ake a taua bukina: ma naia ae a aranna iai aomata ake nkoa ba Nei Lutua-bine, "Lutua" - bon te taeka ae "lutua" ao "bine" kana maemua taeka" ma naia ae Nei Lutuabine bon "Nei Lutua taian taeka ke rohorono."

A aki kabana te ika ae te baiku maitia aomata ni bon ake rimoa ba a maiti ake a taua bukina.

Taromaurian Nei Liti.

Li a bon akioia ake a tataromauria te anti aei nke tao arora ba e taromauri aki. Se iano teuana ba aonkoo nkana a taromauriaki Labuariki, ao e a bon wiraaki naba i buakona te anti aei, ba kiaina nke boni bun Labuariki.

Tao bon iai rohoronona n aha tabena

* Ka bine-kau.

rīki ma akeā ae reke i roura rīkai na-
ko.

Taromaurian Te Kawano

Tae aki buta n ataki aran te anti aei ri
son abamakoro nako aikai.

E a boni kakanato ikai i Abemama ba
antia te uea are Ten Tara ae tarin taran
te uea are kakanato are Ten Binoka.

E boni^{na} aki naba n aron Tabuariki ma
anti riki tabeman. Bon te anti n un
ba a atoina kain Abemama ba e maiti
te aomata ae mate i roura npana e kauri
na Ten Tara. (arana tuana Ten Bauru).

E a ruke naba manorina nke e a ka
ki naba te uea arei nke e aki kona
n tirina Ten Teraoi are te tia Rerui are
katukua Mr. A. C. Walkup. i Abemama, n
te ririki 1886: ba e kauri antina Ten Ta-
ra nakon Ten Teraoi ba e na tirinona
ba pioina nke e nota antia I-Ma-

tai nako ina.

E hupuaka naba te anti aei i aon Sheman
as aonkoo naia naba te anti ae a piki n toki
nukai iai utu n uea i Shemama.

Taromauiian Riki.

Riki bon te anti ni kawai naba temanna
ae karikaki naba iroun tareau n te boni ae
"Le bo ma te maki" ba e na neboa karaw
as boni naia ae noraki i nukani karawa
n te tairiki, ae wene i nukani karawa
ba kaiabu.

E bouanaki naba n te atihu n aroia
anti nako, as e tataromauiaki naba.

Rabatuna i aon te aba ba te rabono, as a
aki kakani rabono ake a tana bukina.

E bainaki te anti aei i rouia rorobua
ba te ta karika te tanira i nansia ain
nako ia.

Taromauiian Nei Karua.

Te anti ni kawai naba Nei Karua, as boni

Le Kato'i ni Kiribati.

naia te anti te aine ae buakaka arona naba, ba e atonaki ba a bati miane aika mate i pouua.

Bon iai miane tabem an aika weneuene n aoraki n te aoraki ae te mamatu ma ni mi, ni mia te aine ae taniraki i pouua, n nonoria n aia tai ni nako; a mi ni bon aoni naina n aki totoki ni mi ni karokoa, a bon tanira iiki te pakamatu mataia ba a aona ni mana mi. Ao te aine ae a nonoria ni mia bon te aine ae a taniria.

E atonaki te aine ae a nonoria n te mi ba "Nei Karua."

Bon te poaua te aoraki aei, ao a boni bati aika mate iai. Ao arona naba ironia aine: ma e atonaki te anti ae a misia aine, ba "Le Rakunene", ke "Riannewekabane" ae te anti naba temanna.

Taromaurian Le Rakunene.

Bon te aomata Le Rakunene, ao arana nkeke bon Le Rakunoua. Boni kain Abaian te aomata

aei, as ana kawa boni Koinawa, as ana kaina bon
Lebakabaka

E katanakoaki iroia ana karo, as e mena ba-
tana ni katanakoaki i: ~~te~~ nupun abana are
Lebakabaka. E kaunaki, as tiaki ti i buhin te un
ma e kaunaki naba ma n urianibatiaki naku
te takakaro ae te itau ma te kaboniane.

E tatabuneaia tamana i aon te ba (ae aranaki
nkaia ba ban Le Rakumene) n te tairiki ma te
nuka ni boni ma te karanaina ma ai kabiria
naba n te ba ma n te bokia naba n tai aika
tenua aikai. Ma naia ae e aki totoki ni beti-
nako manen akani kabirana, as e a otarai
iroia anti.

* [Iai aine aikai anti i Marakei, aikai aki totoki n
nonora te tei ni mane aei n ana tai tamana n
tatabuneaia. Ma naia ae a poroko n ana tai
tamana n tabuneaia.

Aia aine aikai, ba Nei Babanaia, as Nei
Kerahi, as Nei Kanna.

* E aki ataki kosuan a: bon aia taeka ibone

Le Katei ni Kūbati.

E ohi noia aine aikai tuara taman Le Rakunene ma e bonoia Le Rakunene; ao e a nonoia ni karokoa a nau tautaua aroha.

Atē tēi tuana e pōpō tuana n oihira kanara ao e noa kanara are i māin arei, ba e tuai ni kanahi. E ohi n tuana buna oieiei, ba e tuai ni kanai kanara Le Rakunene, are kanana are ri moa; ma naia are e nako tuarii n noa natina ba tao e ahi tāiiri amarahe akepei. Ma nhe e pōpō i rouna, ao e a riki ni pōpō ni tarana. A nhe e nako ni kania, ao ahea ba e a kibana nati; e a kiba nako ni karokoa ae a boni bus tarana mārouna nhe e a riki n uarepe i luhin raroana. E ohi noa tohina ba tao e baka i tari ke tao e pōpō i aon te afa tēnana.

I moim bōi aika bati, ao e a ohi tannina rālow tē aine temanna i Abaian, ae arana Ni Kōōō ti i māin rohoui Mr. Beiman tētana i Abaian.

E a riki iai Le Rakunene ba tē anti ae māka

ma ni kakanato arana, ao tiaki'ti'i aon Aba-
ian, ma e a buta naba i aon abamaporo raka
aikai.]

Ki Kooa bon ana moan ibona Le Rakunene,
ao boni naia ae bairea aon taromaurian Le
Rakunene, ao tenua aro aika oti mairouna.

Tenua ana boua, ba tuana ae tei i
uua, ae te atibu ae mrouon ae ai anaun
te manohu ni bai, ae bonobouaki ma ni
atamaki ba bon te Kikawewe. Le boua
aei bon te boua ni kamauri, ba a katohi
aoraki iai; ao arana "Le Boua ni Kamauri"

Le Kanoua ni boua; e tei i nuka-neaba
ao arana "Le Boua ni Kaoki ^{Keoki, the dead} banna," ao arana
teiana "Le Boua ni Katamako, ^{depart (Keoki)} ba uua te
makuri iai. (1) Le makuri teiana: Ane tasira
tamnein ana bu ae mate ba e naoki, ae
nakhon te ibona, ao te ibona, e nakhon te
boua aei ni karavi taromauri iai, ba e
na kaoka tamnein teuare taniraki tamne-

Le Ketei ni Kiribati.

ina ironu ana bu. Bon te makuri ae kami-
mi kanawana ironu te ibona; ba a bati ana
tabunea ma ana kune man aiki e kara-
ri ba e aona n oki iai te kaimsei. (2) Aste
makuri are tenana, (e reke man te taekare
"Le Bona ni Katannaki") bon te kamauri
ao te kaun. Le kamauri, ba e bonaba
n te katopi aoraki. Le kaun, ba e bona-
ba n te wa. (Le tabunea ni kareke tanira)

Le bona aei bon te atibu, ao e ahi ri-
tata ba tao ti abakin te rauno ni bai; ao e
bonobonoaki naba ma n atamaki. Bon
te Hikawewe naba.

Le Katema ni bona. Bon te bona ni
kaun. E tei te bona aei i aotata n tan-
rake. Bon te atibu naba ae ababaki riki
nakon are i nika meaba, ao e rinano riki
nakon are i uma. E bonobonoaki, ao e
atamaki naba: ao bon te Hikawewe naba
E. kakawaraki te bona aei ironu ro-

robuaka aika a riribaki' irovia ataeu o aine
ma aika wi-buakaki ma o taetaebuakaki
naba irovia aine. Le boua au bou te
boua ni wa, (korehe tanira) ao a bati' ni
kanimi naba tabunea aika bainaki' iai.

E a ta Hei Kōa ni karaoia' aomata' aika
teniman ni katoa' boua aikai ma. ^{e haka} Rakoaia
aika tenua. (Iai ake rimoa)

Te Rakunine, e ibona' i aon te boua ae te Boua
ni Kamauri. Bou te ibona' ni katoa' aoraki.

Len Lenono, e ibona' i aon te boua are i
nuka neaba are te Boua ni Katamako. Bou
te ibona' ni katoa' banna.

Len Len, e ibona' i aon te boua are
te Boua ni Kauri. Bou te ibona' ni kauri.

Te Rakunene, rakoaia' aine (i buki' rorobuaka
aika kan taniraki' irovia aine.

Uakai aika teniman, bou ibona' aika
taboni bain Hei Kōa, ao raia e mataniwi
i aia. E a ta o anania' niapan

Le Rakunene.

E taku te ronoroŋo, ba bon akea temansa
ŋkai i aon Abaian ke abama koro riki ta-
beua, ae kona n riki n aroia uakai n
te miaka ma te parabakan ni karavi ta-
ian tabunea aika bati.

Anu kan riki ba te ibona. — E na kawara
te ibona, as te ibona e na karavi baikai
nako ina ba e aona n riki n ibona ke e
aona n noraki ironu te anti.

(1) E na kabwearaki i rarikin te bona
are i una moa.

(2) E na kabwearaki i rarikin te bona
are i muka neaba.

(3) E na kabwearaki i rarikin te bona
are i tan pake.

I muvini baikai as e na kaotapi i bukiniba
n tan pake; as e a ta ŋkanne arona.

E a tuanna te ibona ba e nan koreke
"Ana Labo" as te ba, as te baka, as te moko

as te matati. (A a tra n roko I-Matani aoni kiriba
 i main okin tamnein Le Rakunene) E na aki
 paure ma baikai, aoe na kakaki or te kiara on
 tua. Ao n kana tao e roko te anti ni kanimom
 ke ni miaki i poua, aoe na tei pake ni k
 mokoa: aoe na kañai, "Moko cikoc anne i
 Rakunene ma Le Batitiri ma te I-Marenanis
 ina, Lautana mauru." ^{roko} ^{the 100 m} Ao i muim te taeba ae
 "Lautana mauru" e poua n tonai a n ana ta
 taro ae boni kan a tonia n akon te anti; ba k
 e na bubuti karekean arona, ke buokana or k
 iaño tenana.

A rani ni pakakoro taiani patei ma tabuna a
 taiani boua aika tenua aikai, aika a bainat
 i aoi a naho.

So aikai arai a tabuna a tabuna aika bainat
 n te Boua ni Kaun.

(1) Le Ba-bobo.	^{withering leaf}	Le ba-ni-kaina.	^{paradise leaves}
(2) Le Karai.	^{ferish beneath}	Le kakoko.	^{young central leaves of coconut}
(3) Le Aeae.	^{driftwood?}	" "	^{half 2 each side} { ae te iterana ao te iterana

Te Kaiti ni Kiribati.

Creeper plant (Tournefortia procumbens)
orange-yellow flowers

(4) Le Koaou . . . . . Teboni aiana. Ebaunaki

(5) " ^{climber plant} Ntanini . . . . . " " "

(6) " ^{end of cocconut leaf} Bukinikorei . . . . . Te bukini-baoni.

(7) Te tebera ni Koaou . . . . . E taninanaki

(8) Te bike ae buaki: ^{shaped} (ba pana rabatan te aomata)

(9) Le Matamiaeri . . . . . Te bana ni paupi.

(10) Le ^{stiff reddish} ^{holco} Nokoniaka . . . . . Te oopo ae baka o tei

(11) Le ^{knotted string necklace} Koratabuki . . . . . Bon te kora ae kababseaki.

(12) Le Pa . . . . . Ae te kabira.

(13) Le ^{coronet} Kane . . . . . Ae a tia ni maenaki.

E aki reke ravi tabunean te Bona ni Katamako; ba e a kaman aki bati ni ba-bainaki roun tuare aianaki ba e na bainna are. Ten Lenono.

A bati naba aro aika kaparavaki n te Bona ni Kamauin te katoki aoraki.

Bonin ai bai aoraki i bukini te kamoi, ma te tebotelo ma te kabiribiri, aua bamea toa ma tabunean. So iai naba te manasi rarikin ane, ba te "Kawai"

So aio aron te Kawai. Akaana tūo e a pāni ni ka-
 kaiaki te aomata ae aoraki, ao e a Kawainaki ikaane
 n te onobotaki. So atakin ana botā ae piai ae aōhōa
 e na main iai, ke e na rau iai, e ataki manū te
 huiwa, ba e aki toki n tataotāonaki buer an te ka-
 iwa, ao ike e wia naho iai, ao ai boni māia te tabo ae
 rivi iroun te aomata ae aoraki, Etātonaki te
 huiwa n te inabon ma te tairiki ae koraki ba e na a
 tāki te tabo ae na rau iai. Ii māia aei aron ka
 raovan te Kawai. Boni hanouu te Bona ni Ka-
 mauri.

Iai naba aia katoki aoraki tuana ae moan te
 kakanato, ae arana te Labe-wa. So aio aron
 karavana. A sineahi mane tabeman ma aine
 naba tabeman ba "Lau Labe-wa", ae maitia man
 onoman ni karohoa te nauon ma uomau: ti te mo
 maitina maitia mane ma aine.

A manana aomata aikai mai parikin te aoma
 ta are te aoraki, ao a nahon te bona ore i iuka-
 reaba, ba a na baireia iai; ao iai mataniwias

Le Katei ni Kiribati

ae e iua.

Nkana a roho i rarikin te Boua ni Katenako (are e mena i muka-neabo) ao a baureaki ni ka uowa, ba tewana e waerake, ao notaiā ni baiā ae mainia te bāra (ba nen te bātā ni mas) ^{toasted, with seed} ba a na anā te bātā ni mas ba baina kabwearian te ^{Sample, perfume} uare te aoraki. Te mas ae na anaki batana, bon te mas are e tei i aoburuburu n tarake.

Aroia n makonako. A karinanaki n narinan ao a na kataia ni pakaboravia i bon i rovia, A na kaon aia baru n te bātā ni mas ao a na kareke tatabeai te mana ni mas ba notani baiā are ataiā. A na oki mas te mas aei nakhon te tabo are mena iai tenare te aoraki.

Mo are tewana a na wairis ao notaiā tatabeai te ibu ni baiā ae mainia, ao nkana a roho n te maniba, ao a na kanoai aia ibu n ran ni kaon ba tebokan tenare te aoraki, ao a na kareke naba tatabeai te bukini-koiri ba notaiā ni baiā are ataiā.

* Ae te bā n n ae raranahi.

Khana e a poko te wa aei i raikini te aoraki, as
a na ana te ibu n raw nako te ibona, as a na oea
tenare te aoraki n aia bukinikoriri n tatabemania
nako (oea rabatana ni karaurau) ni parokoa a bon
ni hatuku aia bukinikoriri

E waerame teutana te wa are waerake, ma
naia are a na roko rinusi, as khana a poko, as a
na anan naba te ibona aia bora ni bata ni mas
as a na oea naba tenare te aoraki n aia nia-
na ni mas. As a bane n toa wa aikai ma
aia matariwi, ba te ta kaira te kawai;

Lan tabe wa aikai, a tanieraki ba a na
baini bai aika rasavi, aine a na riria te
riri te bani ae kabirapi ma ni kabucara-
ki, as i aona te taona n riri ae lan te ene
ae babobo, as i aona te kaban, as i aona te
karaebari (ae bora te ened) as te bunna as te ka
ia as te nabo ke te nta

As miane a na bena te kabae ae te menai
as a na rona te nuota, as a na karae

plant of pear + young coconut leaves
light green of coconut shell
shell of coconut
necklet of kanawa
shell of coconut
part from amplito to knee
cord (girth) of korau hair

Le Katei ni Kiribati.

baria bono te ene, ao a na bunoraiā, ao a na
ntaboniā ke a na ntaniā, ma ni maena te ka-
me ae kabiaki: ao a na bauna naba te ka-
me. A na baue ni hoīarara ma n itaki:
Le tabe-wā boni kanoan naba te Bona ni Kamawi.

Taremaurians Te Rakabunenti.

E atonaki te anti aei: ba anti te bike ase i etani
Marakii, ma e a ruruon utai nako nakon te somata
temanna ae kain Abemama, ao e a taua bukina
teuarei ma ni katea bouana ae te atibu. Araw te
somata ase i Lew Lauoki. Nke e a mate te uniman-
ne ase, ao e a mana taua tabona te unimane
temanna ae arana Lew Lauoa; ae e a tia n
paita nanona nkai nakon Iesu. E moa n
raisa nanona n ana tai Lew Baranite, ao
ae bon te kristian naba ni karokoa nkai,
ae te unimane ae tao ai wanibwi ana i riki ni-
kai.* (Ao boni naia ae a reke rōnōrōnō aikai maourua)

E taku te unimane ase i ba bon te anti ae
kakamarua arona ma nke e a mau i bu-

* E mate n Jun 1933.

244

Antia, ao arua i Taromauri.

koia aomata ao kaha e a manana riki, ao e a
riki n rau ma n aki tiritiri. Si kamemi ra
ana taeka! E taku naba ba e kau tabunea
anti arei!

E taromauriaki n te boni ae korahi n te ba
ae boni kabirana i oini bouana, ke i anu te ba
ao e kabuokaki te baka nako ina i manon ana
oko ae kaokoroaki. So n tabetai e taromauri
aki n te tai ae a kan onora iai i rouna aomai
ke a kani bubuti buokaid i rouna.

Bow te anti ni *kann, ao te anti n un, a
te anti ni kamauri naba.

Uoman antin te unimane aei, ae Ten Lau
moa, ba Le Rakabunanti, ao Te Rakunene.
Taromaurian Ten Lekai.

E moan antinaki i Tarawa te anti aei i rouna
te aomata temanna ae arana Ten Labanea. E bou
anaki n te atibu, n aron naba bouan Te Raku
nene. E a kuri ni bo rahi arona n taromauri
aki ma Le Rakunene; a kan ti te bo aia ki

* Labunea ni hareke tanira

Le Kotei ni Kiribati.

bunea nako. Le poraki ni bane ake a tau a
bukin Lekai, a rawa ni kana te ika ae te bakoa
ae te raku, ae te baiku.

E aki kanimomoi te anti aei, ma e taetae mai
namoni wian te aomata n te bana ae te taetae
man te kabi ni bua, ae aki oti ravi.

A bati naba roobuaka aika kan mana te ibona
ae ibonam Lekai ba a na harekea igonia, la anti.

Le anti aei, te anti ni kaun, ae te anti ni ka
mauri. A bati aomata aika pakatopi aora
pi n aron Lekai. *

E antiaki i Tarawa, ae i Maiana, ae i No-
nouti. Ao tentana i Abemama ma e aki m
an ma e a mana kahiaki.

E aki bainaki te anti aei ma nkoankoa, ma
e a tiba oti arana tentana i main te
iiriki 1900, ma e a tiba oti ravi n te
iiriki aei ni barokoa ikai.

E a bon ataki ravi arona i Tarawa, ae bon
arona ni poana.

Antia, ao aroia n Taromauri.

46

Taromaurian Riannewekabane

Antin Tabiteuca te anti' aei, ao e a kakawato arana iai. Te anti' aei bon te anti' i bukin makuri arka bubuaka ni bane. Te anti' ni kakamahu ia ataei n aine, ma ni karekea te aroae a na bati ni maku ma n iiki n raiiraun.

Iai bouana naba n aroia anti' nako, ao e tabon ki naba n aroia naba anti' tabeman. E ataki raovi taekana i Tabiteuca ba bon antina. Iiaki te anti' ni kawai, ao tiaki te anti' naba n kai.

4. Taian Tabunea

Te tabunea bon taromaurian te anti', ao bon te ta-taro nakon te anti'. Ao a bane n toa anti' nako aks iai aroia n te boki aei n taian tabunea aika bati, ao aroia naba anti' ake a aki ataki aroia i poua; a bane naba n toa ma taian tabunea nako, te bon tataroia.

Ma bon iai naba tabunea aika bati nika akea anti' aika a ataki ba tataroia; ma a bon tataroia iai te anti' ae a aki ataiia. Bon iai te tabunea

Antia, ao aroia n Taromauri.

Taromaurian Pianeuekabane

Antin Tabiteuca te anti' aei, ao e a kakamato arana iai. Te anti' aei bon te anti' i bukin makuri ake bubuaka ni bane. Te anti' ni kakamahu ia ataei n aine, ma ni karekea te aroae a na bati ni maku ma n iiki n ra'ira'a.

Iai bouana naba n aroia anti' nako, ao e tabona ki naba n aroia naba anti' tabemau. E ataki ra'oi taekana i Tabiteuca ba bon antina. Iiaki te anti' ni kawai, ao tiaki te anti' naba n'kai.

4. Taian Tabunea

Te tabunea bon taromaurian te anti', ao bon te ta-taro nakon te anti'. Ao a bane n toa anti' nako ake iai aroia n te boki aei n taian tabunea aike bati, ao aroia naba anti' ake a aki ataki aroia i poua; a bane naba n toa ma taian tabunea nako, ba bon tataroia.

Ma bon iai naba tabunea aike bati aike ake anti' aike a ataki ba tataroia; ma a bon tataroia iai te anti' ae a aki ataeia. Bon iai te tabunea

Le Kateri ni Kiribati

ma akawa ae akea antina: ma a bon tē tabunea ma-
 ba^{iai}, as akea aron tē anti ae a taromawia, ke ae e
 maneweahi iai: ao aron naba tē makuri, tē riba-
 na, tē kōnāna-raoi, tē kaeke, tē ruoia, tē
 wawi, ma baika aroia; maitina aika akea aron
 tē anti iai.

So aikai tabunea tabuna aika akea anti a
 ke bouaia, ba ai bon tē taian tabunea naba.

Le Bonobono. (Tukau tē maraia)

Būki e, būki o. Iaki raieie, ba tiaki tē ba nāi.
 Iaki tabunenabwena ba tiaki tē aubuna nāi. Ri-
 āku ao ru-a-ba. Eria tē aba, e toro tē aba. Lera
 kanvani wāia? Tūrē tē rara, ma tē auau, ma
 tē mataāna o e. E ibeai tē aomata mai mea-
 nu! E eke, e in; e eke, e ewa. E eke, e ma-
 raki, e eke, e tabwē buana ma arina. Bu-
 ana, e ewatia, e tabwē.

Le Kaeke. (Le tebotebon tē binobino.) Le Kani Kakanato.

Itia kababā; tebokau, kaekeau, rakeau, ka-
 manimau mairouia Kouere-m-tari, ma

Aurikiriki-ni-ba. I taona aon Abemama (ke ta²
aba teuana) rai aio ti' boni rai Ten Taumoa (ke
te aomata temanna) I rina tai, e babakoa nama
kaina. I eke i eta, I aki bua, as I aki taro,
te mauri, as te raori. Le mauri.

Le kamaña raori. (Te teperaori)

Ai kabiran mataniwin Bitaro. E uoki be e uoki.
Ai manimu, kan raoviroiu, Ba Na kei i tabou
umaia tai ma namakaina: ba a na mono-
rai, ba aia mau te hiakia-talia rai as,
te anana ravi as, te bakataurovi, Baiu
bāi: wau te wa, abau te aba, e. I a
baumnotra oo.

Le Boa-ni-manawa. (E aona n aki maku te aomata)

Boani manawan nātu aiei; tabevenani rina
mainiku. Iritiri nātu: kakan nātu: oraora
nātu. Ma a un ee; te un, te tau, te mauri.

Le Koro-atu.

A nani tibar aiti korora atun (Kawa) aio.
Le tia ra ee? Le tia un ee. Le tia ra ee? Le tia

Le katu' ni kiibati.

*~~tau~~ ee. Ba I rouia, ba I kaunna, ba I kabiri rake karawa. Ba I rouia, ba I kaunna, ba I kabiri roo mōroo. Ko na kana tera natu o? Ko na kana te tana ni buaka ane i māim āo. Ma a un ē, te un, te tau, te mauri.

Le Lauan roo. (Aia tabunea unimane ma ^{unaine} ma)

O namakaina o, Onamakaina o.

Le mai nako ma', ie mai nako ma'. Nakea nako natuni anse. Le tabo mo o. Le mauri mo.

(Aia tabunea unimane ma unaine nika-
naie a tiba moan oti namakaina nako.)

Iai tabunea aika nā ma nā aika bainaki
irovia uomata nako, ao akea antin tabunea
aikai aika ataki ba tataroia n arow tabu-
nea ake iai anti'a ma bouaia. Tabunea
ake iai anti'a ma bouaia, a bainaki irovia
ibona. So tabunea ake akea anti'a ma
bouaia, bon aia tabunea uomata n aki

* Lau ke ka-tana te mate.

akaka nako, ba a bane aomata n^o Tamia te tabunea. Le Tabunea bow te bai ae habaia te aomata iai, ao moan te kawa are akea ana tabunea.

5 Aia kantarina

Bouaia kantarina kaim te botan aomata aei ba bon iai te main^o tuana i nuwin te main aei ae bow te main n^o tamnei; ba naia ae a taromau-
ria anti iai ma ni katei bouaia, ma n^o taku naba ba a kona n^o ohi tamneia aomata tabe-
man n^o aron taekan Le Rakunene ma aomatata-
beman, Ma naia are a katei naba iai te boua
ae i nuka-neaba, are te boua ni kaapi tamnei.

Ao n^o aron naba aie karapi aei: —

Nkana e a mate te aomata temanna ao e
na nako tamneina nako taboni Makin nako
iaii, ba e na kawara te unimane temanna
ae arana Naha. Le tia wai karau^o te unima-
ne aei, ao e ahi momotera^o ni wai ka-
rau^o, ao ane e kume naba.

Iai arokana te ni ae ti auu uana, ba tuana

n tām nako iāi, ao teuana n tan pake, ao teuana
n tām nakosiaki, ao teuana n tām rīo. Jai ana ma
ae tē temanna kanoana tē mon, ae tē ika.

E pawa tē tāmnei ae akea ana tīā kairia, ba
nikana e poho, ao ane e na rī buki tē unimane
anne, ao tīāhi are e na pawa, ba e rīāi irovia
tāmnei nako ba a na poho moa iroun tē u-
nimane aei. Ma nāoa aei ba ane poho, ao ane
e na poho moa mai akun tē unimane ae
tām nako iāi aei; e ai kabaiu nīkana iāi
tē tīā kairia, ao nīkana akea, ane e na boe
n tē pika, ao ane e na mane iroun tē unima-
ne aei, ba ane e na taua, ao e na kanoia
n ana moimōto, ao ane e na añanna
tē ika are i nanon ana nei are tē mon, ao
ane e na karekea kaina, ba kioina nīke
akea tē tīā kairia.

E na kanakoa nako tē tabo ae na aki i-
raora ma temanna iāi. Lenua tabo aikai, ba
Mone, ao Māta, ao Bakararān, ba neiā ake akea
antia

iroia nke a orain n te main aei. Ba ane iai
antina, ao n ana tai ni mate e a kairia tamne
ina teuare antina ba e aona n aki mane iroun
Naka.

Te aomatā ae tāua bukin te anti, e na kairaki
tamneina iroun teuare antina nakon kawa ma
mane aba ni maie ma merae nakon taiāni maie
aipo kakukurei. Ao tabo aikai, bon aon te aba
naba ae ti memena iai aei, ma a boni mena
n aia kawa, ba tās buskonikai ke nanoni
marawa, ke aoni mareuaua.

Ao n tai tabe tai tās e tuai n riai ba e na
mate tēuanna, ao nkanā tās e a kakaiaki n
aorapina, ao tās e a mate*, ao teuare antina
e a butimāia ma ai kairia tamneina, ni
kakaneweaba: ao e a kakararoa ma tūi
ni kamane ni karokoa are e a toki ka-
waina; ao e a kaokia iai nakon rabata-
na. Aonkua e a rawa n opira rabata-
na ba e a makua, ba e a uia ba te

* Tūia ke matemikarawa. (ma e tuai ni mate tebuia)

Le Katei ni Kiribati.

ai ae ura maka: ma e a neakinna nako
iai, ao ai okina anne.

ko bon anne aia kantaniina ma aia iano
aomata ni bon akekei; ao a bati aika onima-
hinna ni karokoa nikai.

MAKORO. III. Aia Rabakau.

Bon iai aia iano kain te botanaomata aei ni
kona ni kamanenai bai aika iai i aon abai
ni kamanenai i buki'a; ao kana bon akeate
bai teuana ae aki kuneaki arona i rouia i
bukin te iano teuana ae riai ni karooaki i
aon te aono aei, ni bai aika mena i aon te
aba ao i nanon te tano, ao i aonteora.

Ro aikai aia Rabakau.

- K. I Le Karao-bai he te Katei-bai.
K. II Le Koro-karewe.
K. III Le Ribana ma te Ururiki, ao te dai.
K. IV Le Skawa.
K. V Le Rarana ma te Kakano.
K. VI Le Boboran.
K. VII Le Kario.
K. VIII Le Katopiaoraki.
K. IX Le ~~Laromau~~ Kai.
K. X Le ~~Kai~~ Lakakaro.
K. ~~XI~~ Le ~~Lakakaro~~

Le Katei ni Kiribati.

I. Le Karaobai ma Le Kateibai ma Bāinimakuri.

Bāi ni makuri aika a makuri iai kain abamako-ro aikai, boni bai aika moan te manori ma ni kamissi, ma ni kakai uruaki.

A. Hia Bāi ni Makuri.

A ereke maitin aia bai ni makuri mani barn tārī, ae te aubūna, ma te baeao, ma te rawn ma te katati; ma atibu tabeua ae te atiniane, ma te atitai, ma te are, ao ma bāi piki tabeua.

(1.) Le Luba. Bon te taribi n aubūna ae taimaki ae e kakan tobona, tao onua ke itua te inti' anauna; ao kababana tao 2 te inti', ao materna mai rarikina ae te iterana tao te iterana te inti'. E boni kakan rarikina are wina. E kainaki bukina n te kai, ao e kabaeaki n te korā. A ereke taba tabeua man te katati ma te baeao, ao te rawn, Luba aika bati ai kakan roaroa aika' reke mani baikai.

(2.) Le Anara. E ereke te anara man te maibi n aubūna. Kana te te bo kateina ma hatein te anara te bitī; ma e ahi bañabāna. E taimaki ni

kaua itera. A e kabaeaki i aovtē maine ae tē kai
ae eti'.

(3) Le Lasso. E reke naba tē tānāi mān tē maibe
n aubūna. Lē tē kateina winā ma tē aīnara, ma
e kabaeaki n tē maine ae tē kai ae bas-bubua,
ma e a nukumaki riki teutana nakon tē bas-
bubua.

(4) Taiani Baintaitaim. Bon tāian atibu, ae tē
Atimāta, ma tē Atimāne; tē atimāta moa, ao
simuri tē atimāne. A kiviaria n tūa aia mā-
huri ni baikai, ba kioina ōke a n amaraui;
tiāki n ai aroni baintaitaim aika aia bai
I-Matanī. Ma a rañi ni botumaka ni bakānia
tē aubūna ni karokoa e a boni kakānīzavi.

E kai ^{winā}rotu win tē aubūna; ma nāia ase a
siai n nouoti aia baintaitaim aika bati nāpō
tē tabo are a na makuri iai.

(5.) Bainikamaran. A rañi n karavi aia mā-
huri ma n tabou ^{okoi jul}baicavi i bukin aia bainika-
maran aikai. A boni nāe n aki bati ni ka-

Le Katei ni Kiribati

hāni aia tānai, ao a boni maranran naba aia kai he aia rai i bukin aia bai ni kamaran a-ikai ae te atī-mane.

(6.) Le Bai ni Kabaeae. Le kora tē bai aia kabae aia bai ni bane iaī. E reke tē kora man tē ewanin ae hamaraki i tāri he i nanon te nei. E a manen a tē kora ni harokoa tē boni aei, ao ba e aki kahiaki n aron tē tānai ma te anāra ae tē aubūia.

* 2. Le Katei-Bai, ao Tani Katei-Bai.

Bon ti Tabeman aomata aika tani Katei Bai, ba a ahi bane n rabakau aomata nako. Bon aomata aika riki ni kakanatō ma ni kaubai i bukin aia rabakau aei. A kana amaraken aonteaba ma ni baima bain aonteaba.

Bāi aika kakaraoaki ironia boni bāi a-ika bati aika a tāniraki ironia aomata ae tē uma, ba tē uma n aia he tē uma n e-mum. Ao tē batā, ae bon tē batā he tē batā ae tē bora, he ae tē bora natas, ba kōia

* (Aua korobohaki n tabenaki)

neni b'ai aika kakawahi, ao nen amarake n tabwi.
 Ao te uma-toro, ba te ne ni maeka. Ao te ma-
 neaba ae karako, ke te maneaba ae bon ababaki
 ba te ne n taetae ni kawai, ke te ne ni ~~to~~ totaki
 ke te ne ni kabowi n taekam aonteaba. Ao boni
 neia naba irua. * Le maneaba boni atun te kawa
 ae moani bon te kakanato ma ni karine aki
 ironia aomata, kaia uean te aba ke uean
 te kawa. Ao te boreaka ae te ketewa ke te
 bareaka ae bon te katei-boreaka ae akea ke-
 tewana. (Nen te kiaro ma te rama.)

3. Le Karao-Bai, ma Tani Karao-Bai.

Tani Karao-bai, boni mai buakoria naba Tani Katei-
 bai; ma bon iai i buakoria aika babana ni
 karavi b'ai tabena. Ao bon iai naba tabema-
 n i buakoria aika ^{akea te b'ai ae a} babana ni karaoia ni b'ai
 nako aika baim te aono aei.

U Bai ni Buaka. Le Maran. Bon te kai n
 wa ae reke man te ni. Ananaua man 9ft ni
 karokoa 18ft. A kakan tabona ma tabona, ae

* Kaita ma te Manava

Le Katei ni Kiribati.

maten nukana tao man 1 in. nakon 2 in. Le Iteuana. Bon te maran ni koaua ma ti teuana tabona ae kakan, ao e a kabaeaki ni kan ma ~~te kai ae baoua~~ ^{tukan} tabona, ~~tuki~~ ^{ae} 2 he 3 ft raroana man tabona are kakan, ~~Bon te kai ae baoua~~ ba mañana ba kabaeaki te maran ma te unun. Aobon te kai n ewa naba.

Le Ieoua. Bon ti te bo naba ma te iteuan ma e a kabaeaki mañana ni ^{*}kauouaki, ma naia are e aranaiki iai ba te Ieoua.

Le Laumaraia. Bon ti te bo naba ma te maran ma iai mañana ae anaran ae beno- no bukina are bae ma te maran tao 2 ft raroana ma tabona are kakan, ao e boraoi tabona ma tabon te maran; ao uai ba teuana i rariki na ao teuana i rarikina. Larana, kan ai a- ron te kai ni waitike ae ti tenai tabona.

Le Bakabota. Bon te kai naba ae te maran ma a kabaeaki i tabona weten te baike aika bati, ni katobibia tabona. Iao uabwi tabun te

* Iao noua he tenua te ft marañiaia.

wetē.

Le Urun. Le Urun bon tē kai ae ananau ae man
6ft anauna ni karohoa 14ft. E ahi nronron ni ko-
ana ma kāna e rababaki ma ni mānī rāukina;
ba e kabacaki iai win tē tababa ba tē bai ni koro-
koro, ba e kakau, ao e kai mahore tē somatū iai.
Bon tē kai ni kamamatē ni koana. 4 in. rababana.

Le Butu. Le Butu, bon tē kai ae kimototo, ae
tāo 1ft anauna ke tāo e ananau riki teutana;
tē tē bo karaoana ma te unun, ao e kabacaki
naba iai win tē bakoa are tē tababa. (Kāna
tē tē bo ma the knife.) 4 in. rababana, ao 1 in. matema.

* Le Mbo. Bon tē kai ae karavaki man tē nēa
ke tē kanni. E nronron ao e bakataariaki, ao
anauna man 1½ ft nakon 2ft. Le kai n oro.

Le Bwer. Bon tē kai ae karavaki man tē
kanni, ba tē kai n ewa ke n oro ke oī hatoha
kai. Anauna man 5ft nakon 8ft. E ahi ma
nron ravi ma kāna e na rababana. 2 in
matema ke e māten riki.

* 2 in matema.

Te Kaiti ni Kivibati.

Le Batiraku. Bon te kai n oro ae rawawata ma ni ruronon paoi ki n rababaua. E bakatariaki bukina n te kora ae te bibiri. Anaua man 3ft nakon 4ft. Matenna 3in. nakon 4in. Bon aia kai n oro aomata aika toa ma ni korakora.

Le Taia Bon te Otaria te bai aei, te maia te bai ae moan te tamaroa ma ni kamini karavana i buakon aia bai kaim te botanaomata aei. E karavahi man tei te hora ni bane, ao moan te mataotoa, kana te kai ae moan te mataotoa ae ^{rough} nonnow. E aki hona n ni manona te kai ni wai. E karavahi te aomata n aroni kariman te koti ae te kuni-kai n I-Matani. Otarian te rabata ae ritata akuna.

Le Barinaru. Bon te kora ae te bibiri ae wai karavahi ba te sabuna ae banin, ae rabuna man te rabata ae ^{intimate} ireiti barana ma ka barakina ma kawakerakera.

E ireiti te bara ma te kabarakhi mai kamouna. Ananau bain te kabarakhi,

ao e ^{*}toma ma te kawarake: a ananauwa
 en te kawarake ni karokoa te oimoi ni
 wae. E nki banibanin te kabaraku, ao boni
 naia te tabo ae karinaki niaia. E a mara
 toka te barantauti mai aoni. baran te barenarau.

Le Barantauti. Bon te ika te barantauti, ae
 te ika ae a ananau inina ae matoatoa kunnai:
 ao e s kahiaki kanoanona ao e a koreaki
 atuna ni kahiaki, ao e a banabana ba neni
 karinana n te aty i poni baran te barenarau.

^{to bai aika maili riki}

(2) Bai n Roria ma tabakero. Katoanarou te Rabata

Laiani Mae, ^{aiki kutakparou te papata} guka re ke mani bain aontora ma ma- ^{(rawa.}

Le Mae teuana ae kakanato ni boni akekei
 bon te Uba ae te baeo. E rababa ma ni mron
 ron rori; tao tenua te inti rababana i ra-
 non mronronna. Bon iai tabua aika ka-
 rako riki, ao tao tabua a bon ababaki riki
 nakon ae a tia n taekinaki. E banabana
 rarikina: ao e tinetine n nanona ae
 te kora, ke i nukaw te niae ae te nika-

* Lai. Teuana ae aki Toma ma te kawarake.

Le Katei ni Kiribati.

tan.

Le M'ae teuana bon te Kakabone ae kana aron naba te uba are te baeao. E aranaki naba ba te Uba. E kaokoro teutana tarana ma te uba are te baeao, ba e banabana nu kana (tao teuana te inti) ao e karakoriki te utana nakon te uba are te baeao. Lao teuana tabun ke uoua te inti rababana i nanoni nronronna. E reke mani bukin te nouo are bububura. E toroaki ma ni kammaniaki, ao e habanabana-ki raripina teutana ba nena w tene tene n te kora.

Aroni karaoana teuana, e aki u. Banaki ma e miaenaki n aron te nikatani, ae ituaki ni karibonoaki ni kara-^{like} ~~riki~~ rikiaki.

Le Nikatani. Bon te mae teuana ae karaoaki mani bukin te nouo are marereke, tao rababana i nanoni nronronna, tao te

iterana te inti. E banabana rakin^{ia} tuana
 ma tuana, ao a itudki ni karakakini kani
 maki n te kora ni kananauaki n aron ae na
 tau n te poroa.

As tao bon iai riki baika konaki ni karavaki
 ironia tani Karas-bai i bukin te mae, ma e
 a bon aki ataki n kai: ma bon iai riki mae
 aika baika narereke aika a aki oneaki aron
 n aron te baeo ma te nouo, aika karavaki
 n toroaki ma ni kamerononaki.

Le Lumara. E kabanabaniaki karipin te
 Lumara, ao e ituaki ni karabonaki ni kanara-
^{along rayetta}
 uaki ni karavaki ba te mae ae te katunetina ke
 te bure ni bai ke te Anibai: E ituaki ni paua
 rinaniaki n kanao tao te ani-bai ke te taona-
 ngiri.

Le Kaban. E karavaki naba te Kaban n aron
 te Lumara, ba tao te mae, ke tao te anibai, ke
 tao te taona ngiri.

Le Buani. Win te kua ae Lentokitoki te Bu
^{what's with the sound}

ani. E habanabanaki tabona, ao e nanonaki, tao n te kora, he n te nimaesere, ao e a tibeanaki.

Arona teuana, e ituaki ni kamarama-ki ba te mae ae te buani.

Ananaun te "Buani"; bon iai ae aua te inti he teutana i aona he teutana i ana: ao kana e baoua teutana. E tibeanaki me ananaun, ao kana kimototo, a ituaki ba te mae ae te Buani.

Le Winirikis. Bon win te kua ae te kewe, he te karo. A unaki taboia tatabe tabo ao a nanonaki ma ni karavaki n ae ten-rinan he a-rinan ubaia. Li i bukin te mae. A aki ababaki naho tarani "winirikis"; ti teutana utaiia riki naponi win te aomata.

Le Winaomata. E maenaki naba win te aomata; ao ti te arona arona ma te winirikis. Li te areita ma te areinano ae babainaki n te mae, ni win te aomata, Li te

māe aei ae aki reke māni bairi aontōra.

Le Bure. "Le bure" bon tē bai ae kakanato naba i huakoni bāi ni katamaroa aikai, ao e kānāna naba rekena ba e tebonaki i tāri n tabo aika ~~mano~~ i rarikin rakai, he i tinaniku n te tabo ase tē kōro he i etā riki n tē kamai. A unaki naba tabo ia tata betabo ni kabanabānaki ba nemituaia n nanonaki.

Bon tē "bure" bon tē bai ae bati ni kānāna reke na; ma nāia ae bon tē aomata aika tōka ma nā aika e reke ni bati i roia.

Ō bairiaki tē bure n tē māe ma tē tēbea ma tē anibai ma tē tāona n riri ma tē kanene ni wae ma tē kanene ni bai, ma tē bure wānā ni-bai, (ae aranaki ba tē namata ni bure)

(3) Bairi anon tē bata.

Aia makuri naba tāni Karao-Bairi tē karaoi bāi aika kanoan tē bata.

Le Kaibara ke tē Baro. Bon tē bai ae karaoaki māni wakan tē kaina he mān tē ba ae tē kai ae

ban tē ni. Bon tē Bupboard ai Kiribati. A
nneaki i nanona amarake nako aika ika
ma buatoro ma babai ma tōio, ma korokoro ma
~~to~~ amarake nako aika kakawahi.

Ē tabanin ae tās 4ft anauna ma raba-
bana ma tās rietana naba ke tās e rinano
riki. Iai waena ae tās kaka 4 ke kaka 6 tē
inti rietaiā.

A bon aki boravi aia kakaravi tabeman ma
tabeman: ao a aki boravi naba rasiroia.

Le Kumete Boni nen tē ran (kaniā tē baketi)
ke tē amarake, ae karaoaki man tē kai ae
kenaki nanona, ao a koti tabona uatabo.

Le Ibu. Bon nanan uan tē ni, ae tē ben
ae bubura, ae bon rineaki, ao e kakiaki ka-
noana, ao e wakanaki ma or tataiaki. Ba tē
ibu n ninima ke tē ibu ni karewe. A boni
karaoaki ni kamaitaki ma ni kakeñaki
tabua ba bāin itiran. Ē kawakinaki
i nanona tē kamaimai.

Le Maniko. A eke maniko naba man manan te ben nia te moimote. Agerasi maniko aipa karaoaki man te ben ae te moii.

Le Kai ni Moii. Bon te maniko ae te nana ae uareke ae iai te kai ae karako ma n irariki ae tao 18 te inti ananaura ae haboaki ma raia. Le maniko n ititi.

Le Mamata. Bon iteran manan te ben ae toti ni waikakan jiribukina. E kabana bānāhi bukina are waikakan. Le bain atoato.

Taian Raurau. A kamānenai nanan taian ^{Waka Kōi-ōpū} Katati ma taian Raurau ba aia raurau; ao boni kawakinaki rāoi naba ba boni bāi ni koana; ao ba a boni kañāna reksia.

Le Kautuai, ke te Koiriki. Boni baini koan te ben te bai aei. Le kai ae karaoaki waena, ao wina bon manan te koikoi ae te aepa ae arana te "Wini Kautuai". E kabai-ahi i tabon te kai are karaoaki ba te "Kautuai".

Le Bika ke te Luairoa. Le kai ae māna
 ae uai mānana aika baoua, ao wina
 manan te katati ke te boea, ke te Pa-
 ur. Bain kanakoan tañaurin te iri
 n Lou.

A boni bati riki bai aika karaoaki ba
 bain te makuri n te maeka aika kaka-
 wakinaki i nanon te bata: ma a aki
 reke paui taekaia ba a kamani kakiaki
 i rarikin bain Matani.

II Le Korokarewe.

Bon te bai ae moan te moana te makuri
 ae te Korokarewe ba e reke iai te karewe ma
 te kamaimai ae bati ni manena i bukia
 aomata.

Ao te karewe ae mena i nanon te ari bon
 te bai ae moan te raba, ao e panana atakina:
 ao ai moan te panana riki atakin te aro ae na
 pona n otinako iai te karewe ari mai aro-

naarin te ori. E aitia n ataki iromia tani
 Korokarewe ake a aranaki ba "Tan Ari" te aro
 n ki-karewe ae riai ae e hona n tataria iai te
 hiai ae te ni. A bane aomata ni hona ni korokarewe
 ni bon ake nkoa, ao nana naba ni bon
 aikai: ma a aki hona aomata ni bane ni ka
 rakoa tarin ni tabema n ai aroia "Tan Ari".

E nani bane ni bua te rabakau ae ae te
 Korokarewe, ba bukin karabarabans taino
 rabakau n aroia katein te botan aomata ae
 na nkoa. Bow iai nikiian te rabakau ae
 iromia tabema ni bon aikai ma a aki riai
 tatarin te ki-karewe ni kawai iromia tani
 Korokarewe ni kawai.

E nikaiki te ari n te hora, ae koreaki
 n te katati ae nanan te katati ~~ke~~ te Rau
 ke te Baao. (te bitini bon aikai.)

III. Te Ununiki na te Ribana ma te de

1. te Ununiki
 Bow ti teni kai te kai ae a unikia tan
 Ununiki aipa moan te manera iromia.

(1) Le Ki E moan te taniraki te kai aei
 nkoa as nka iroua kain te botanaomata
 aei, ba kana boni botoni mauiia; ma
 naia ae a rabakau n unikia; as a
 unikia n tabo nako i aonteabo ipe e
 kona ni maui iai.

(2) Le Kaina E moan te taniraki naba te
 kai aei iroua kain te botanaomata aei
 ba bon raon naba te ni. A unikia n te
 tabo ae kona ni maui raui iai.

(3) Le Babai. Liaki te kai ni koana ba
 kana bon te kai ae kakanahi bukina
 (are kaina) ae mena n te tano. A unikia
 n te sua ae bati te bokaboka iai.

(4) Tan Ununiki. E kuni n akea te a-
 mata akea abana: as tao are akea
 abana, as bon iai abais tabeman ae
 ananahi, ba ana maui iai. Ma
 naia ae ~~bon~~ aomata ni bone bon
 tan Ununiki.

~~##~~ 2. Te Ribana. (1) Lau Ribana.

Somata ni bane a rabakau n ribana; ma bo
iai moaia ae moani ban te koraki.

(2) Baika Ribanaki. E bon ribanaki te ni
ma ti nke e uareke ni karokoa e a tou
botona; ao, a topi nkanne ribanana.

E aki ribanaki te kaina irovia i muwinu
ribana. A ti kakaitakia naba.

Te Babai Aio te aroka tuana ae moan te
bati makuriana n ribanaki. E ribanaki
ma nke e moani kabo bana i muwin te
tai are unikaki iai ni karokoa e a bon
ikawai, ao te e a tiba kova n tiku n
kanne: E aki mate, ao e aki waetata
n iikirake. Ahea te babai nkanne ahea
te tu ribanaia. E aki reke bukina n
tabua namakaina, ba e firiarua n
ikawai. Ao moan te kakanate te amarak
aei irovia ahe nkoa, ao e bon tuai n
topi naba kakanatona ni karokoa

ūkai.

3. Te Tai. Tāw Tai bon aomata ni bane, ao bon iai naba i buakoa aika bati n ra-bakau n tai.

Bon ti tenikai naba te kai ae a kona n tai a mana ke bukina; nkekei ao ōkai.

(1) ^{Mar}Te Ki. Ki bon akeke gimoa e aki ma-na maiti nako te ni asao i aon te aba; ma naia are e lakai rono aonteaba. Ao i bu-kin te rono, a ikoikota te ben aomata ao a kawakinna i nanow te o-kai, ba ta nian main te rono.

A kai koa naba te kamaimai ba taniari main naba te rono.

(2) ^{Mar}Te Kaina. A taia naba te kababu man te Kaina aomata ao a kataia naba ni kabatia ma ni kawakinna i main naba te rono, A kawa ake akea irowa ba a na bon reke n te baki ae kora-kora n tain te rono.

(3) Mau te Babai. Unikante Babai, ai bou taiana naba. Ma maia ae a kataia n unika te babai ni kabatia ma ni kabatia ribanana ba e aona n taona maia. E a bainaki te babai n te aro ni kautabo.

E reke ^{te amarahe ae} te tanana mau te babai; — e aoniaki n te bui. E reke te amarahe ae te buatoro ma n te babai: — e reaki n te kamaimai. E reke te amarahe ae te bekei mau te babai; e reaki n te ^{*kamaimai} ranniben a te e kamarahe i nanon te ranniben nke e bue te babai are itaki. So a beti riki amarahe aika reke maia.

Le Kati ni Kiribati.

IV IE AKAWA.

Bon ais naba te ~~makuri~~ makuri teuna
e a sabakan naba kain abamakoro ai-
kai n aroia kain abamakoro tabena.

Uona aron abamakoro aikai ba tabena
iai namais, ao tabena akea namais; ao
a kakaokoro naba ikawa iai.

A maiti riki akawa aika karavoki n te
aba ae iai te nama iai.

Li te bo te akawa i tinaniku ma n te
aba ae iai te nama iai ma te aba ae akea
te nama iai. Ao e a raka te akawa n
te aba ae iai namana, ao akea n te aba
ae akea namana.

1. Le Akawa n te aba ae iai namana.

Le Akawa i aon te bike, nikana e ora, ba

1) Le Keni-katura. Utun te Koiko.

2) Le Keni-kauki. " " Manai.

Le akawa i aon te ora, nikana e ora.

(1) Le Keni-katona. Utun te Koiko.

(2) Le Keri-Kokoi

(3) " " - Koumāra bi-valve

(4) " Wai-Ibo. *inedible worm*

(5) Le Kamata-Bun.

A haraoaki akawa aikai n te rāina;
as a boni maiti riki akawa n āro aikai.

Te akawa ni boni. (i aon te ora)

(6) Le Libē. (n te oi)

(7) Le hararea. (i aon te namakaina.

Te akawa n te iabuti. A rāni ni bati akawa
i aon te ora n kōna e iabuti.

(1) Le ai-aiā ^{mullet}

(2) Le roaroa ^{rod + line}

(3) Le harauin ^{net}

(4) Le kawenē. *fishing for ikani by line*

(5) Le teitei.

Te akawa n te wa. I aon te taho ae kōna
n ora he i nanon te nama.

(1) Le ibeibe. *broken shell to attract fish*

(2) Le kamaebo. *fish for maebo*

Te Kātehi ni Kiribati

- (3) Te Lawene. ikan
- (4) " Kabibeti. float or skin on surface
- (5) " bāna eel pot
- (6) " nu fish with bait (abea) ?
- (7) " katihiri wakaraka tray
- (8) " karau net
- (9) " kabora. large shell fish
- (10) " tātae kabubu scoop net for kaluku.

2. Te akawa i tinaniku.

Te akawa i tinaniku bukiniwaiwai, n te aba
 se iai te nama iai, ao n te aba naba ae
 ahea te nama iai;

- (1) Te tābo-ro. deep water
- (2) Te kau. drift, fish for crabs etc.
- (3) Te katihiri. trawl
- (4) Te bāna-n-aine. spherical fish-trap
- (5) Te kuano. bow net
- (6) Te kabae. snare fish
- (7) Te nu. fish with spear ?
- (8) Te aionanti. (cable?) flying fish by line (?)

(9) Le roa ^{mafua maebō} iparikiriki.

(10) Le roa-ati. bonito

A haraoki akawa aikai n te māina, a aikai
akawa aika haraoki n te boni i tinanikun naba
bukiniwaiwai.

(1) Le tatae onauti. Scoop net + light

(2) Le ikabanea. barracuda

(3) Le ika-nenea. at-fish

(4) Le ~~h~~ bureiwa. soldier fish (rod + line)

(5)

A bon rani ni maiti riki akawa aika mauna
n kai ma n aki ataki.

V. T.E RARAŪYA MA T.E KAKANO.

Bon tē makuri ae moan tē kabaia tē aba iai makuri aika noua aikai; ao bon aia makuri aine. Bon iai māne tatabeman ma ko i buakon te roro aika rabakaw ni kara oi Baikai: ma bon taki nakoaia. A'aki tonutonu iai.

1. Le Rararaña

Baika rararañaki i bukin tē maeka, manī bān tē ai.

- (1) Le inai. mat
- (2) Le ato katch
- (3) Le Bābā. coarse basket
- (4) Le bara ae tē huopuo^(?). small basket
- (5) Le baene. open basket
- (6) " kuaroums. small basket for carrying food
- (7) " tae riri. make a skirt
- (8) " kabaraki. ^{capping in mess of building} (taonan taubukin tē anti)
- (9) " baene ae tē ^{see 6} kuaroums.
- (10) " " " " ^{mixture of middle of leaflet + leaves} nokonoko.

Baika raranaki 'mani ban te kaina.

- (1) Te bara ae te tarai. fisherman's hat
- (2) " " " " rana. mak'like
woman's hat
- (3) " " " " baraitoa. hair & leaf hat
- (4) " roba floor mat
- (5) " kie ni wene sleeping mat
- (6) " kie te kabae. dancing mat
- (7) " " " kouti. nest for child in ko
- (8) " nabinabi. plate
- (9) " abim. small basket with lid
- (10) " ka ae ran te ie ae ieru te wa. canoe sail

A bati n raraoi bai aika raranaki man te
bani kaina, ao a bati n babakan aine ni
karavi aeka n rana aika raraoi.

2. Te kakano.

Aio te makuri tenana ae boton aia makuri
kain te botanaomata aei: e reke man ewaninin te
moimote: e kamaraki i nanon te nei ke e tauna
hi i nanon te riburibu i tari or tai kabetai ni
karopoa e a boni mara.

Te Katei ni Kiribati.

Bon aia makuri aine ae a bati a sabakan
ia: as a karoai baikai ia,

(1) Te rina. scoop/hoop net

(2) " karauna fishing net

(3) " kuan. bow net

(4) " kaba wa. canoe landing

(5) " katei anti kane landing

(6) " rohu ke te ro maro naho. net for various purposes

(7) " tana ni buaka. Bon te te kora ni bone. Cori arm

As a rani ni bati riki baika karasahi ni te
kora, ni bon akekei, as ni karohoa naha te
bon aei. Bon te kabaia ae bati ae seke ia.

VI TE BORAU.

1. Bon te rabakan ae kakanato te rabakan ae te boboran i marenaw aba makoro nabo.

A bati aomata aika bati ni kakanato i buhin te rabakan ni boboran. E bati ni kanana te rabakan ari i rouia ma naia ae e kakanato te tia borau. Lopin aia borau tani borau ae ataki ma nkoa ba mai Lamoā, ao ai abamakoro naba aikai ni karokoa Makimuean ao tokina mai maead Bukiroro (Matiore) ao Onaero (Kauru) ao ai Banaba. Ao mai mainiku, te bibe are i etan Marekei.

Ao iai naba ronoroŋon Matani (tasaba ai Matani) ba e mamane weaki n te kuna ai karawa "Matani ma Lamoā."

Ao i tinanikun aba aika tia a atonaki nikai, a aranaki ba "Rabaraba ni karawa" ao "Roro" ao "In-ai".

2. Tani borau aika atonaki nkoa, ba te moan aomata Len Leraka, are natin

Kei Mana-mi-bupa. Bon te tia Borau naba
neiei mai Lamoa, ao naia ma natina are
Len Teraka.

Asi muia nakai, Len Koura are te ~~mo-~~^{mo-}
ani Koura: Riki naba temanna. Asi muia
ia nakai, ai Kaitu ma Uakeia. I muina
riki, *⁴Te Katanateman. Uakai bon tani
borau ni kawai: as iai ni bon aikai.

3. Aia bai ni borau.

Tao bon tahi te borau ae kakanoa aia
borau n ai aron aia borau I-Metiare ke
kain aba tabena.

A borau n te nan ni naia, as ni bon
tairu itoi. A ata te bon ae tairu te rai ma
tairu te buaka: a ata naba tairu te aia ma
te ai rai. A ata naba bonin te karau
ma tairu te ba. A ata naba te moanibon
ma te taenibon.

Ti atai aia ronorois aomata ni bon ai-
kai, ba ane boborau ni marenan Aba-

* Kain Larawa tenaei.

Si Rabakau.

824

iañ ma Tarawa, ao boni moan te rabakau.
Ao ai aron naba te boborau si maremani
Kuria ma Aranuka ma Abemama.

Aran aia borau I-Matani, ai bon te borau
n anti; ba topin aia rabakau tani borau
aikai, ñkana a tia ai bua ma te aba tao
tini-bon; ao e a tabea te tia borau. Si
kawa ra!

VII TE KARIO.

Te kario bon te makuri tenana naba
ae kakannato naba i buakon sia makuri
kain abamaporo aikai. Arana tenana "Te Kainikamaen".

Baika, ke, Kuna aika oteaki.

(1) 1. Kuna n anene. Bon iai kuna
aika boni kuna n anene.

(1) A kawinaki i nanovia bai ke makuri
aika e kan kawin te aomata, aika bai
aika e bai n taniri ke tao on akuri aika
karavi i nanona, aika bain te pukurei.

(2) A kawinaki naba i nanon te anene
tain te pukurei tenana ae a to ki n kai
ke tao te nanokawaki i bukin ae a tra
ni mawo man te kawa ke man te a-
bamaporo, ke man te on airi sei.

(3) Kuna tabena a kawinaki i na
noia taekan te wos ke te buaka, ke
taekan te boran.

2. Kuna n Rusia

Bon aron naba te kuma n ruoia ae bati ba
a otaki naba iroun te tia ototo, ke te tia
kario.

So kanoani kuma aikai bon aron nab
kanoani kuma n anene.

3. Aron te kario.

(1) Nanon te taetae ae, ^{composer} te kario bon te "oto-kuma" ba
e kakae ^{words of song} manewe tabuna or ^{collected} ikoikoti ni kana te
karaki, ke te taetae ni kawai, so e karaoa
^{-conduct/give us the} ena ae na aneneaki iai, ~~te tia ototo.~~

(2) Te tia kario ke te tia ototo, bon te ao-
mata ae bati n rabakau taetae ma n
rabakau ni karaoi ^{explanation/comment} kabarabara e nanon
te kuma ke taetae-ni-karokari ^{allegory/parable}

(3) Te tabunea. E bainaki te tabune
n te kario ma maia ae kanaa iroun te
aomata oako te kona n riki ba te tia
kario, ke te tia ototo.

(4) Okoron te tia kario ma te tia Ototo. Te ti
kario, e bon rabakau n tabunea n te ta

burea ae taburean te Ototo. Ao ter tūā Ototo, bon te aomata ae a tūā n tabureaki iron te tūā Karis ase a bobona ^{malen use} arona n tabureaki. Te tūā Karis bon te "Boto" ^{foundation / tūā}

4. (1) Taburean te Karis

(1) Te Kamoi. E riai ni kamoaki moa te aomata ae kaw euki ba^t tūā Ototo ba e aona n sibinewe ke e aona ni kaw marewe orewena: ao ais tabureana.

Ukari. nimaia Munuata Nanowana-wana. Niman n ra? niman tūiraki ma n tanaki n nimanewene.

Niman n ra? niman n nanonaki mapu nanonaki ma n n ano^{ra}ki, nanonaki li boni nari ais, ti boni nari ais Len (Kewa)

^{up}
Kakibeana.

(2) Uruāba, uruāba: urua nano, urua nano. I moko n ra? I moko n

tāniraki. I moko n. ra? I moko n. tane
 ki, I moko n. ra? I moko ni ^{go, ka, ween} bubutaki
 ni manewerewe. I moko n. taebobo,
 Taebobo, ^{gardow} taebobo taebobo.

(3) Te Kabururu.

tiri-neve tiri-neve. Te Atata, Timu
 man. Tera ma I kanna? Te anī mai
 kanna. Tera ma I kanna? Maneweni ki
 nau ma I kanna. I kanna, I
 kanna, I kanna. Wunuwana ko
 mean, ao I kava maneweni ma
 iaki.

(4) Te Mamua

Wiani kunau, manirani kunau,
 karekani kunau nāi aia ti boni
 nāi aia i nanoni wia tabakea-n-tar
 tabakea-n-nanon-nawe-n-tari ma
 Kouere n nanai. E raiāba, e teonaaba
 taekau ma taekani kunau. E kia
 ma e iū, e kia ma e ruwini. E kia
 ma e kia. Te aba i eta i eta i eta o!

89
VIII. LE KATOKI AORAKI.

Bon tē uoua arow tē aoraki ae raŋoaki iroua
aomata e a. 1. Sorakin tē kum. 2. Aorakin nanon tē rabata.

1. Sorakin tē kum. Aorakin tē kum, kaha taian
kinaha ke ihoaki ke maoto.

(1) Le hatohaki aoraki aika kinaha n
taberani kār aika ihaki ke rania ke uani
kai aika tē non ma tē uai ma tē mas, ao
ntente tabena. A raonaki naba n tē tabuna
iroun tē ihoia.

(2) Le ihoaki. E kabiraki naba tē
ihoaki n ranin tē nanoba ke ranin kum
tē ni (are mai ān tē kum are miani) ke ranin tē
kai terrana ke uana. Le ihoaki ae ka-
kaiaki e atonaki iroun tē ihoia.

(3) Le Maoto. Le aomata ae baka mai
taberan tē ni. ao e bon ueraki raba-
tana iai n tē aro ae kaha e nani boni
matē naba. E riŋaki iroun tē tia
karikaki, ao e boni poana n tohi

nimarahirakin te aonata ae baka. A bati
ni moaniba n rabakau tan ririn. Ma
e a moa rihiki kaini Jamana nite, api
kani araki. Bon akea te aba tuana ae
akea te rabakau ae rairoi asi jai.

2. Aorakin manoni te rabata. (1) Te marakin atu
(2) Te Maraki ni Birote. (3) Ao te mibuaka.

(1) Te marakin atu. Uoua aron te maraki
n atu, ba tuana n kana e api manabati
naka ae e katokaki nite taberanikai. Ao
tuana n kana e pakaiaki, ao e asatona
hi nkanne ba aonkova e aoraki n te anti.
Ma naita are e a roksiai te ibona ba e na
habaea maena ae te mae ni kamau
ao tabera n aron are n te itera ni ba. 40-
43. n te MAKORO II. n taupan te Taromau.

(2) Te Birote. Bon uoua naba aron te maraki
ni birote ba tuana nke kana e bon ran, ao
e a kamoaki naba n te ninima ni kaso.
Ao n kana e a mana iimenei, ae nkanne

e a mana bukiraki naba te anti, ao e
a mana weteaki naba te ibona.

3. * Le Rānirān. Bon teaki aorakin te abata
te aoraki ae te rānirān; ma bon aorakin te
nana. E moa ni bati ironia aine, ao a
boni heve ni aitia. E otaki ironia aine
aika tanirā māne, he aipa kani kaka-
matakū. E hatokaki naba ironia ibona
he rorobuaka aika rabakau bain te anti n
aron are n te itra ni ba 34 n taekān te Bouani
Kamauri n te MAKORO II.

A bati ibona ma aomata aika mamaraki i-
ronia aine; ma tao a bon ataia naba ibona ike
e boni heve te aine, ma e a katana te heve
arei bai na mana heve naba raia. Ma e
ahi matebuaka ana heve te ibona ba e bon
reke bona ae riai ae tao te bai ke te amara-
ke. Eua bon reke naba bōw ana, heve ouire
te aine ma tao e a reke rimwi riki ae bona
ae bon raviroi ti i bon i bukina; ma a
* Liaki te māini, ma bon te ou.

boni karawawataki ~~ana~~ bu ba a, riai a
ana te bai n tituaravi na kon te tia. Katoke
te raiiran. So a mana karawawataki naba
rimwi ikana a mana oko ba e boni kowe a
iere sia bu.

Taiani mae aiba e maenahi iai te aora.
ki aia mairouia ana ibona te Rakunene ma
Zen Lepai ba te Kakoko. So bai aiba e kato.
kaki iai te aoraki aia mairouia toni
Wai Rakau. ba te ba se reianaki n te tabe
rani kai ma ne tabena. E kakanato
siki n kai Le Ba n Tabuacran.

Te tia katoke aoraki se kakanato siki n
kai ba te unimane n Aoiari ase Zen
Kake. E a tia ni mate ma e a rusmiri
aki irouia ana koraki aiba natina ma
te tibun. A raona naba aia katoke aoraki
n te Bro-n-Anti, ba iai aoraki tabena
aiba a iei ma te anti. So a gabakan naba
ketopana.

IX. Te KAI.

1. Te Katikoto. Te vai ae moan te kaka-
 rats te Katikoto ba e baina ki in te buaka
 ikoā n te kai n in are te maran ma te
 unun ma te butu ma te bwe ma te
 batiaku. Te rorobuaka ae skawate
 rorobuaka ae babana te Katikoto.

2. Itau o te biti.

Te bati n reiahinaki naba ikoā te
Itau ma bon te taheman aika rabaka
 n ba e aki bati ni baina ki i aoni ki
 ribati; tiaki arona i aoni Bānaba, a o a
 bati n rabakan n Itau.

Ki bon aikai e ataki naba ba iai
 tani Kai aika rabakan n tana te
 biti. So kana e a bon toa naba
 te abamakoro nako ma te utu te-
 yana aika tani Kai. E aki ataki
 ba te utu ni Kai ra ae moa riki.

Iai naba Kai aika paoti mai Ereti

ni bōn aikai ma e; ahi ataki naba.

Le ars ni Kai teuana "Te Bo-Rabata"
ao kana e namakinaki ~~iriki~~ ba e a
bon tokanipai te "Bo-Rabata" n Ereti.

Iteran te Bo-Rabata teuana bon te
takakaro. E babainaki ironia roobu
aka ni bōn aikai.

X TE TAKAKARO.

1. Takakaro ni Kawai (aika kakanatopiki.)

(1) Te Ruia. E atonaki ba e tei rāpe mai Nonouti te takakaro ae te ruia na utuna nako. Ao e a māia motaki nako Ahemama, ao e a māe nako mai Ahemama moa nako Maiana, ao gimwi Tarawa ma Abaian. Ao gimwi nako abamakoro nako.

(2) Te Karua. Aio te takakaro tenana ae ruianaki ma te kai n tu n nako nako.

(3) Te Kabure. Aio te ruia tenana ae te tepetepa n i kabo-bo-bai ae toa ni kaka aman.

(4) Te Tirere. Te Ruia tenana ae teka teka te aba iai n i-hatoatow ni kaitara. iai noman n ihotaki ma te korahina ni kawai ananau. Te kai ae tao 6 ke 7 te in ananna ao buburana tao $\frac{3}{4}$ n te inti.

(5) ~~Takakaro~~ Te Ruoiā ~~ma te~~

Li te takakaro aei ae moam te haka-
waki irovia I. Kiribati, a o e banea
kinaki n no raki, a o ti nena ae
bon tenusai bon te manaba.

^{Ruoiā}
~~Kuna~~ aipa ruoiānaki n tei ba te kamei
ma te wānibana ma te wāntarawa ma te
pateitei, ma Ruoiā n te katika ba te Bina ma
te batere ke te māti n ruoiā. (Te aaka naba-
nikai.)

~~165~~

2. Takakaro nib Kawai tabua (Bukidati māne).

- (1) Te Kareñutu.
- (2) " Karetika.
- (3) " Kabāne.
- (4) " Lē. (Takakaro ae buakaka ma aie)
- (5) " Itai
- (6) " Bo-Māne. (Kawa rabata)
- (7) " Uaia-wā.
- (8) " " -wakei.
9. " " -utuaa.

Uoua aron te tau taepa i buakoria aba-
makoroaikai, ao a aki bane ni boroi
nako.

1. Te aba ae iai ueana.

E te taua taekam aonteba te uea, ao e
a motina te moti nako: ma e bati te
uea ae bon taua muvinaia tua uni-
mane. Ma n tabe tai e boni hona n
raiaa te tua, ao e tia ao e a maia
taehia naba.

2. Sia tua unimane.

Sia tua unimane ae habuta ma ni
boroi i aon abamakoroaikai.

(1) Te Firi anomata. Te anomata ae
tiricomata e na mate ke e na ana te
"Kenebo"

(2) Te Dra. Ane iri, e na mate
ke e na abanaki abana.

(3) Te Aine n uma. Ane tabaresa.

te aine n una e na ana te "Abanibainai
Bon ti tenua te ~~at~~ tua ae bainaki i
bon ironia.

4. ~~(4)~~ ~~(4)~~ Lan uru tua aikai. Bon uea ke
utu aika korakora.

5. ~~(5)~~ ~~(5)~~ Bon te uea.

E anananiaki te uea te moan taepi
ma te moan amarahe ma bai aika e
na rine iai. Ana bai te uea terianoa ta
ekan te buaka ma karavan aontano
ma te tai ma te ribana.

A raeiroi uea n aba tabena ao tabe-
na a bubuaka nanoin.

Biroka ae uean Abemama ae moan
te buakaka arona. E boni ~~nae~~ ni
buakaka arona, ao kana ti baini
kabatian ueana ma karinesna.

6. Ab aika iai ueia ba Makin ma Petotari
na Marapei na Tarawa na Maiana na Ab
mama.

7. Aha aha ahea ueaia.

Konouti ma Labiteua ma Ororoa ma
Beru ma Kukunan ma Jamana ma
Aroae.

A tau naba tua ahe kenua are
te tiritiri ma te ia ma ~~to~~ ~~aine~~ ~~m~~ ~~te~~
uma.

Ke tani motiki teka iai honaia
unimane.

O kuri nea Hei Labiria i aou
Konouti.